

Studiehandledning

Att analysera, designa och utveckla undervisning – ett ämnesdidaktiskt perspektiv, 15 hp

Läsår 2021/22

Kurskod: 949A22, 950A07

Institutionen för beteendevetenskap och lärande, IBL

Innehåll

1. KURSMÅL	3
2. KURSSTRUKTUR OCH KURSINNEHÅLL.....	3
KURSUPPGIFTER.....	4
LITTERATUREN	4
UNDERVISNING/ ARBETSFORMER	4
UNDERVISANDE LÄRARE	4
3. MOMENTEN I KURSEN.....	5
MOMENT 1: LÄRARES KUNSKAP OCH DIDAKTISKA TEORIER OCH MODELLER.....	5
MOMENT 2: LÄROPLANER, LÄROPLANSTEORI OCH KUNSKAPSTEORI.....	5
MOMENT 3: DIDAKTISKA TEORIER OCH UNDERVISNINGsutveckling	6
MOMENT 4: DIDAKTISK FORSKNING. ATT ANALYSERA UNDERVISNING.	7
EXAMINATIONSUPPGIFT	7
4. EXAMINATION OCH BEDÖMNINGSGRUNDER.....	8
EXAMINATION	8
BEDÖMNINGSGRUNDER.....	8
LITTERATURLISTA	10

1. Kursmål

Efter avslutad kurs skall den studerande kunna

- Beskriva olika lärandeteorier ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv
- Problematisera lärande, undervisning, kunskapssyn, begreppsanvändning och begreppsförståelse utifrån läroplansteoretiska och didaktiska teorier, modeller och begrepp.
- Omsätta och relatera didaktiska teorier, modeller och begrepp till undervisningspraktiken.
- Kritiskt granska och analysera kursplaner för ett ämne.
- Redogöra för modeller och metoder för kollegial undervisningsutveckling.

2. Kursstruktur och kursinnehåll

Kursen tar sin utgångspunkt i läroplansteoretiska och didaktiska teorier, modeller och begrepp, med en särskild inriktning mot ämnesdidaktik. Centralt i kursen är hur didaktiska och ämnesdidaktiska teorier, modeller och begrepp kan användas för att (a) planera och lägga upp undervisning och (b) studera och analysera undervisning. Vidare behandlas olika modeller för kollegial skolutveckling, med ett särskilt fokus på Lesson Study och Learning study. I kursen belyses och problematiseras läroplaner och kursplaner utifrån ett eget valt ämne. Genomgående relateras kurslitteraturen till egna erfarenheter från undervisningspraktiken.

Kursen innehåller två spår. Det ena spåret är gemensamt för samtliga deltagare och fokus ligger då på teorier, modeller och begrepp på en övergripande didaktisk nivå. Det andra spåret är individuellt och består av en ämnesdidaktisk fördjupning.

I den allmänna delen behandlas kunskaper om läroplansteori, didaktiska och ämnesdidaktiska begrepp och teorier samt modeller för undervisningsutveckling. Dessa delar kommer att behandlas genom den litteratur som finns på litteraturlistan, vilken bearbetas i kursuppgifterna. Vi kommer också att ha gemensamma föreläsningar, diskussioner och workshops kring relevanta begrepp, modeller, teorier och perspektiv.

I den individuella delen väljer du ett ämne som du vill fördjupa dig i. Syftet är att du ska fördjupa ditt didaktiska tänkande med utgångspunkt i något av de ämnen du undervisar i. Detta spår startar redan i och med kursstart och består i att du börjar leta relevant litteratur kring ditt ämne – alltså en ganska systematisk litteratursökning. Det betyder att du också börjar läsa denna litteratur under hösten. Detta spår är inget jag kommer att systematiskt följa upp utan det ligger i ditt eget intresse att söka. Du börjar också fundera på vilken/ vilka ämnesdidaktiska teorier du vill fördjupa dig i. Denna kunskapsbank ligger sedan till grund för den avslutande examinationsuppgiften i slutet av kursen – ett arbete som är ämnesdidaktiskt och utgår från ett egenvänt ämne.

Kursuppgifter

Till varje kurstillfälle är avsikten att du ska ha läst, reflekterat och skrivit ett antal sidor med utgångspunkt i den litteratur som angivits, ofta med koppling till skolpraktiken. I den text du lägger upp på Lisam ska du förhålla dig till den litteratur som specificerats. Du refererar, åberopar, bygger på eller citerar denna litteratur. Du kommer även att få och ge respons på några medstudenters uppgifter.

Uppgifterna ska skrivas enligt gängse akademisk/vetenskaplig tradition. Texterna ska vara tydligt strukturerade (med huvudrubriker och underrubriker), ha god språklig dräkt, bygga på klara och tydliga referenser (APA, Oxford eller Harvard) och avslutas med en referensförteckning. Texttekniskt skriver du i programmet Word, Times new roman, punkt 12 eller Calibri punkt 11 och med 1,5 radavstånd.

Litteraturen

I en bifogad litteraturlista framgår det vilken litteratur ni ska läsa. I några fall ska ni läsa kapitel i en antologi. Då står kapitelförfattaren i litteraturlistan, men observera att kapitlet finns i en bok med en annan författare. Detta gäller antologierna Uljens (1999), Lundgren, Säljö & Liberg (2017) och Carlgren (2017). I dessa böcker ska ni läsa några valda kapitel.

Du kommer också att läsa egenvald litteratur som ansluter till ditt ämne. Ett tips är att du tar kontakt med vårt bibliotek (HB) för att få guidning om hur man kan söka vetenskaplig litteratur via deras databaser.

Undervisning/ arbetsformer

Undervisningen utgörs av till största delen distansundervisning, men med några gemensamma träffar. Planen är att den första träffen sker via zoom, men att de andra tre träffarna sker på campus, om pandemiläget tillåter det. De gemensamma träffarna innehåller föreläsningar, seminarium och tid för respons och reflektion i grupper. Mellan träffarna finns stöd och information på lärplattformen Lisam.

Undervisande lärare

Anja Thorsten (kursansvarig, föreläsare, seminarielärare)	anja.thorsten@liu.se
Helen Winzell (Föreläsare om didaktik)	helen.winzell@liu.se
Mats Sjöberg (seminarielärare, föreläsare, bedömer kursuppgift 2)	mats.g.sjoberg@liu.se
Agneta Grönlund (föreläsare om verksamhetsteori)	agneta.gronlund@liu.se

3. Momenten i kursen

I kursen behandlas fyra övergripande moment. Kursuppgifterna likväl som våra gemensamma träffar bygger på dessa moment. Innehållet och den litteratur som kommer att behandlas vid respektive moment finns beskrivet nedan. Där finns också en beskrivning av kursuppgifterna.

Moment 1: Lärares kunskap och didaktiska teorier och modeller

Litteratur:

Carlgren (2015, kap. 1), Hopmann (1997), Jank & Meyer (1997a, b), Klafki (1997), Liberg (2017), Shulman (1986; 1987), Wahlström (2016, kap. 6 om didaktik)

Kursuppgift 1, SRE1 (2,5hp):

1) Redogör för och diskutera kring vad didaktik är. Hur går det att definiera didaktik som kunskapsfält? Vilka olika delar fokuseras på i didaktiken? Utgå från litteraturen och resonera kring detta. (3-4 sidor)

2) Vad behöver lärare kunna för att undervisa i ett ämne? Beskriv lärares olika typer av kunskap, bland annat med utgångspunkt i Shulman. Utgå gärna från ett konkret undervisningsinnehåll i "ditt" ämne. (2 sidor)

Uppgiften lämnas in på Lisam (under Inlämningar, Kursuppgift 1) senast den 11 september kl. 17.00

Campusträff fredagen den 24 september:

10.15-10.45: Presentation och kursintroduktion

10.45 – 12.00 Helene Winzell föreläser om didaktik med särskild inriktning mot svenskdidaktik.

12.00-13.15 Lunch

13.15-14.30: Diskussion kring kursuppgift 1 och litteraturen som är kopplad till den

14.30-15.00: Anja Thorsten föreläser om kunnande och didaktik.

15.00-16.00: Gruppdiskussioner

Moment 2: Läroplaner, läroplansteori och kunskapsteori

Litteratur:

Lundgren (2017, s. 265-350); Wahlström (2016, kap 1-3 och 8, samt kap 4 eller kap 5 beroende på val av skolform); Carlgren (2015); Läroplaner eller motsvarande (från 60-talet fram till nu)

Kursuppgift 2, SRE2 (2,5hp):

1) Med utgångspunkt i ditt eget ämne ska du diskutera läroplanen (eller motsvarande) från 1960-talet och framåt för den skolform du undervisar i. Hur har läroplanen förändrats? Hur skrivs ditt eget ämne fram? Relatera till relevant kurslitteratur. (2-3 sidor)

2) Välj ett kunskapsinnehåll i ditt ämne och resonera om det utifrån (a) Aristoteles begrepp (epistme, techne, fronenisis) och från (b) praktiska och teoretiska dimensioner av kunskap. Vilken betydelse kan detta ha i en undervisningssituation? (2-3 sidor)

Uppgiften lämnas in på *samarbetsytan på Lisam senast den 12 november kl. 17.00. Den slutliga uppgiften lämnas in under Inlämningar på Lisam den 29 november.*

Campusträff fredagen den 19 november:

10.15-12.00: Mats Sjöberg föreläser om läroplanshistoria samt diskussion och redovisning av kursuppgift 2.

13.15-15.00: Anja Thorsten föreläser om Learning study och variationsteori.

15.00-16.00: Gruppdiskussion om kursuppgiften.

Moment 3: Didaktiska teorier och undervisningsutveckling

Litteratur:

Carlgren, Eriksson & Runesson (2017), Eriksson (2017), Lewis (2009), Pang och Ling (2011), Runesson (2017), Rönnerman (2018), Thorsten (2018), Timperley (2013/ 2019)

Extra:

Om variationsteori: Lo (2014), Marton (2015), teoriavsnitt i Thorsten (2018, variationsteorin och svenskundervisning), Bergentoft (2019, sid 33-39, variationsteorin och idrottsundervisning)

Om verksamhetsteori: Engvall (2013), Eriksson (2015), Grönlund (2011) samt I. Kozulin, B. Gindis, V. Ageyey, & M. Miller (2003) om verksamhetsteori

Kursuppgift 3, SRE3 (2,5hp):

a) Beskriv och diskutera kring olika metoder och modeller för att skapa en kollegial undervisningsutvecklande process (2-3 s.)

b): Redogör kort för grunderna i variationsteorin och verksamhetsteorin. Vilken funktion kan dessa teorier ha för lärare vid planering och analys av undervisning? (2-3 s)

Uppgiften lämnas in i *Samarbetsytan på Lisam senast den 21 januari kl. 17.00. Den slutliga uppgiften lämnas in på Inlämningar på Lisam senast den 7 februari.*

Campusträff fredagen den fredagen den 28 januari:

10.15-12.00: Agneta Grönlund föreläser om verksamhetsteori.

13.15-15.00: Seminarium: Att analysera förtest – ta med elevunderlag. Det kan vara elevtexter, elevelster, filmade observationer av elevers kunskande, prov av olika slag etc. (Underlag för arbetet är Thorsten, 2018)

15.00-16.00 Gruppdiskussioner om kursuppgiften.

Moment 4: Didaktisk forskning. Att analysera undervisning.

Litteratur:

Egenvald avhandling/artiklar om ämnesdidaktik i "ditt" ämne. Björndal (2005), Thorsten och Johansson (2017).

Kursuppgift 4, MRE1 (2,5hp):

Varje deltagare har läst en avhandling kring ämnesdidaktik (med inriktning på det egna ämnesområdet) och redovisar huvuddragen i denna muntligt. Redovisningen är tidsbegränsad och ska stödjas av någon form av digitalt hjälpmedel, tex power point presentation. Presentation beskriver kortfattat främst studiens syfte, metod och resultat.

Kursuppgiften redovisas muntligt på seminariet.

Campusträff fredagen den fredagen den 22 april:

10.15-12.00: Individuella presentationer och gruppdiskussioner utifrån kursuppgift 4.

13.15-15.00: Seminarium: Att analysera undervisning. (Mer information kommer på Lisam.)

Kamratrespons runt examinationsuppgift maj och juni:

I responsgrupper ger ni respons på varandras examinationsuppgifter vid (minst) två tillfällen:

1. Respons på idé och upplägg av undervisningen
2. Respons på den färdiga texten

Examinationsuppgift, EXAM (5hp)

I den avslutande kursuppgiften **ska du utgå från kurslitteratur samt egen vald ämnesdidaktisk litteratur** för att skriva fram hur undervisningen av ett specifikt innehåll kan läggas upp och genomföras. Du har inför denna uppgift valt någon didaktisk teori som du har fördjupat dig i och som blir underlag för punkt 3 och 4 i nedanstående planering.

Punkt 1-5 ska finnas med i din uppgift. I alla dessa delar ska du stödja dig på relevant litteratur. Problematisera och diskutera.

- 1) **Läroplanen:** Hur beskrivs ämnet i läroplanen (eller motsvarande)? Hur beskrivs just detta specifika ämnesinnehåll? Vilken kunskapsyn går att relatera till denna beskrivning?

- 2) **Kunnandet:** Resonera om vilket slags kunnande som du vill att eleverna ska utveckla när ni arbetar med det specifika ämnesområdet. Vad innebär det att kunna detta? Vad kan man när man kan det? Hur kan kunnandet beskrivas utifrån olika sätt att se på kunskap?
- 3) **Planera** en lektion som ska ge eleverna möjlighet att utveckla det avsedda kunnandet. Utgå från någon relevant didaktisk teori (t ex variationsteorin, verksamhetsteorin, ämnesdidaktisk teori eller annan didaktisk teori) när du gör din planering. Gör en lektionsplan *där det framgår vilken teori du stödjer dig på och hur du utgår från den i din lektionsdesign.*

Genomför lektionerna. Filma gärna din egen undervisning.

- 4) **Analysera** dina lektioner. Utgå från vald teori vid analysen. *Baserat på de teoretiska antagandena* diskuterar du följande frågor: Vilket lärande blev möjligt? Hur skulle undervisningen kunna förbättras? Hur kan den utvecklas vidare?
- 5) **Avslutande diskussion.** För ett kritiskt resonemang om den teori du använt dig av och om hur den fungerar som didaktisk teori i undervisningspraktiken.
 - ca 8 sidor (exklusive försättsblad, referenslista och bilagor)
 - Om det behövs för framställningen så kan den fullständiga lektionsplaneringen bifogas som bilaga. Utdrag och exempel från lektionsplaneringen kan finnas med i flödestexten.

Uppgiften läggs upp under fliken *Inlämningar* på Lisam senast 15 juni 2021 kl 8.00.

4. Examination och bedömningsgrunder

Examination

Examinationsform: Individuell skriftlig redovisning samt en muntlig redovisning

Provuppsättning:

SRE1 2,5 hp, U-G. Kursuppgift 1. Lärares kunskap och didaktiska teorier och modeller.

SRE2 2,5 hp, U-G. Kursuppgift 2. Läroplaner, läroplansteori och kunskapsteori

SRE3 2,5 hp, U-G. Kursuppgift 3. Didaktiska teorier och undervisningsutveckling

MRE1 2,5 hp, U-G. Kursuppgift 4. Didaktisk forskning.

EXAM 5 hp, U-VG. Skriftlig examinationsuppgift. Hela kursen.

Bedömningsgrunder

För att den studerande ska erhålla betyget *godkänd* på kursen skall följande krav uppfyllas.

- Den studerande visar kunskap om didaktiska begrepp och ämnesdidaktiska teorier i relevant ämne.
- Den studerande ska kunna hänvisa till och resonera runt olika didaktiska och läroplansteoretiska perspektiv, teorier och forskningsresultat.
- Den studerande kan analysera och kritiskt granska kurs-/ämnesplaner för avsett ämne och skolform.
- Den studerande kan omsätta och relatera didaktiska teorier och modeller till undervisningspraktiken.
- Den studerande visar i sin skriftliga produktion förmåga att söka och använda vetenskaplig litteratur. Texterna har ett relevant innehåll, en tydlig struktur och en argumentation väl förankrad i litteratur. Valt referenssystem tillämpas på ett korrekt och konsekvent sätt.
- Den studerande har genomfört och godkänts på samtliga kursuppgifter samt examinationsuppgiften.
- Den studerande deltar på ett aktivt och konstruktivt sätt i diskussioner och redovisningar.

För att erhålla betyget *väl godkänd* ska den studerande även kunna:

- Den studerande kan *kritiskt granska och problematisera* teorier och centrala begrepp inom det didaktiska/ämnesdidaktiska fältet *ur olika perspektiv*.
- Den studerande kan på ett *väl underbyggt sätt använda* didaktiska och kunskapsteoretiska begrepp, teorier och modeller som ett redskap vid design, analys och utveckling av undervisning.
- Den studerande skriver texter som visar på självständiga resonemang, analytiskt djup och ett problematiserande och reflekterande förhållningssätt.

Att inte uppfylla kriterierna för betyget godkänd innebär att man blir *underkänd*. Här särskiljs dock några kriterier som direkt och enskilt kan ligga till grund för att den studerande ges betyget underkänd på kursen.

- Den studerandes skriftliga produktion kännetecknas av allmänt tyckande och brist på förankring i kurslitteraturen
- Den studerande har gjort sig skyldig till fusk, t.ex. genom att plagiera andra texter eller att i vederbörlig akademisk tradition underlåta att hänvisa till texter och litteratur som skribenten använder sig av
- Den studerandes skriftliga uppgifter är kortfattade, osystematiska och/eller bygger inte på vedertagen vetenskaplig skriftproduktion

Litteraturlista

I några fall ska ni läsa kapitel i en antologi. Då står kapitelförfattaren i litteraturlistan, men observera att kapitlet finns i en bok med en annan författare. Detta gäller antologierna Uljens (1997), Carlgren (2017) och Lundgren, Säljö & Liberg (2017). I dessa böcker ska ni läsa några valda kapitel.

Flera artiklar och avhandlingar kan laddas ner på nätet.

Den litteratur som har en stjärna framför sig är särskilt central litteratur.

Obligatorisk litteratur

Björndal, C. R. (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.

*Carlgren, I. (2015). *Kunskapskulturer och undervisningspraktiker*. Göteborg: Daidalos.

*Carlgren, I., Eriksson, I. & Runesson, U. (2017). Learning study. I I. Carlgren (red), *Undervisningsutvecklande forskning. Exemplet Learning study*. Malmö: Gleerups.

*Eriksson, I. (2017). Lärandeverksamhet som redskap i en Learning study. I I. Carlgren (red), *Undervisningsutvecklande forskning. Exemplet Learning study*. Malmö: Gleerups.

Hopmann, S. (1997). Wolfgang Klafki och den tyska didaktiken. I M. Uljens (red): *Didaktik – teori, reflektion och praktik*. (s. 198-214). Lund: Studentlitteratur.

Jank, W. & Meyer, H. (1997 a). Nyttan av kunskaper i didaktisk teori, I M. Uljens (red): *Didaktik – teori, reflektion och praktik*. (s. 17-34). Lund: Studentlitteratur.

Jank, W. & Meyer, H. (1997 b). Sambandet mellan didaktisk teorikunskap och handlingskompetens, i: M. Uljens (red): *Didaktik – teori, reflektion och praktik*. (s. 35-46) Lund: Studentlitteratur.

Klafki, W. (1997). Kritisk-konstruktiv didaktik. I M. Uljens (red), *Didaktik – teori, reflektion och praktik*. (s. 215-228). Lund: Studentlitteratur.

Lewis, C. (2009). What is the nature of knowledge development in lesson study? *Educational Action Research*. 17 (1), 95-110.

Liberg, C (2017): Den didaktiska reliefen – att vara lärare, i: Ulf P Lundgren, Roger Säljö & Caroline Liberg (red). *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. (351-369). Stockholm: Natur & kultur.

Lundgren, U. P. (2017). Läroplansteori och didaktik. i: Ulf P. Lundgren, Roger Säljö & Caroline Liberg (red.). *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. (s. 265-350). Stockholm: Natur & kultur.

*Runesson, R. (2017). Variationsteori som redskap för att analysera lärande och designa undervisning. I I. Carlgren (red), *Undervisningsutvecklande forskning. Exemplet Learning study*. Malmö: Gleerups.

Pang, M. F. & Ling, L.M. (2011). Learning Study: helping teachers to use theory, develop professionally, and produce new knowledge to be shared. *Instructional Science*, 40 (3), 589-606.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11251-011-9191-4>

Rönnerman, K. (2018). Vikten av teori i praktisk forskning: Exemplet aktionsforskning och teorin om praktikarkitekturer. *Utbildning & lärande*, 12 (1), 41-54

*Shulman, L. S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching, *Educational Researcher*, 15 (2), 4-14.

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform, *Harvard Educational Review*, 57 (1), 1-22.

*Thorsten, A. (2018). *Tolkande bedömning som underlag för undervisning – med variationsteori som redskap*. Stockholm: Skolverket.

*Thorsten, A. & Johansson, P. (2017). Att vara lärare och forskare i en Learning study. I I. Carlgren (red), *Undervisningsutvecklande forskning. Exemplet Learning study*. Malmö: Gleerups.

*Timperley, H. (2013/ 2019) *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur.

*Wahlström, Ninni. (2016). *Läroplansteori och didaktik*. Malmö: Gleerups.

Egenvald litteratur – artiklar, avhandlingar mm – utifrån undervisningsämne och vald teoretisk fördjupning (ca. 300-350 s.).

Valfri fördjupningslitteratur

Serder, M. & Jobér, A. *Vetenskapliga teorier för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur. (I boken finns ett kapitel om verksamhetsteori och ett om fenomenografi och variationsteori.)

Variationsteori:

Bergentoft, H. *Lärande av rörelseförmåga i idrott och hälsa ur ett praktikutvecklande perspektiv*. (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet. (Teoriavsnittet, sid 33-39). https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/59308/1/gupea_2077_59308_1.pdf (Idrott)

Lo, M. L. (2013). *Variationsteori. För bättre undervisning och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Marton, F. (2015). *Necessary conditions of learning*. London: Routledge.

Maunula, T. (2018). Students' and Teachers' Jointly Constituted Learning Opportunities. The Case of Linear Equation. (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet. (Teoriavsnittet, sid.51-61) <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/54559> (Matematik)

Thorsten, A. (2018). *Berättelseskivande i skolan. Att studera, beskriva och utveckla ett kunnande*. (Doktorsavhandling). Linköping: Linköpings universitet. (Teoriavsnittet, sid. 23-27) <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1235493/FULLTEXT01.pdf> (Svenska)

Verksamhetsteori:

Eriksson, H. (2021). *Att utveckla algebraiskt tänkande genom lärandeverksamhet. En undervisningsutvecklande studie i flerspråkiga klasser i grundskolans tidigaste årskurser.* (Doktorsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet. (Teoriavsnittet, sid. 10-15) <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1529155/FULLTEXT03.pdf> (Matematik)

Grönlund, A. (2019). *Återkoppling i analoga och digitala klassrum: Spänningsfyllda verksamheter i samhällskunskapsundervisning.* (Doktorsavhandling). Linköping: Linköpings universitet. (Teoriavsnitt, sid, 35-43) <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1313111/FULLTEXT01> (Samhällskunskap)

I. Kozulin, B. Gindis, V. Ageyey, & M. Miller. (2003). *Vygotsky's educational theory in cultural context.* Cambridge. Cambridge University Press

Jägerskog, A-S. (2020). *Making Possible by Making Visible. Learning through Visual Representations in Social Science.* (Doktorsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet. (Teoriavsnittet, sid. 32-37)